

ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΗΣ ΘΑΣΟΥ ΣΤΗΝ ΕΝΤΟΝΗ
ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΜΕΤΑ-ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΩΝ
ΧΡΟΝΩΝ

Παναγιώτης Κ. Προέδρου

Μια σειρά εξερχόμενων εγγράφων της κοινότητας Θεολόγου κατά τα έτη 1914, 1915 και 1916, τα οποία υπογράφονται από την προεστοδημογεροντία αυτής, δίδουν ένα μεγάλο εύρος πληροφοριών για τον τρόπο φορολόγησης των κατοίκων του νησιού, που μόλις πρόσφατα έχει υπαχθεί στην ελληνική επικράτεια. Το αρχείο αυτό κληροδοτήθηκε σε μένα σε μορφή αντιγράφων από το μακαρίτη θείο μου Κωνσταντίνο Τζιάτα, άλλοτε γραμματέα της κοινότητας Θεολόγου. Τα έγγραφα απευθύνονται ως επί το πλείστον στον οικονομικό έφορο της Θάσου αλλά και στον υποδιοικητή του νησιού. Το πρώτο μόνο έγγραφο αποστέλλεται στον πρόεδρο της Κυβέρνησης στην Αθήνα και στη Γενική Διοίκηση Μακεδονίας και ένα ακόμη στο δήμαρχο Θάσου Γ. Θωμαΐδη. Μέσα από αυτά προβάλλει ανάγλυφη η οικονομική και εν μέρει η κοινωνική κατάσταση του νησιού, καθώς και ο τρόπος διαβίωσης των νεοαπελευθερωθέντων κατοίκων.

Στο πρώτο έγγραφο που έχει ως αποδέκτη τον πρόεδρο της Κυβέρνησης και τη Γενική Διοίκηση της Μακεδονίας εκφράζεται η διαμαρτυρία για την ενεργοποίηση μόνο στη Μακεδονία προϋφισταμένου δασικού φόρου, ο οποίος ποτέ δεν είχε εφαρμοσθεί επί τουρκοκρατίας. Συγκεκριμένα πευκοφλοιός, ο οποίος αποθηκεύεται από τους χρόνους της τουρκικής κατοχής, επιβαρύνεται με φόρο οκτώ φορές περισσότερο του προϋφισταμένου, υπερβαίνοντας έτσι και την αγοραστική του αξία. Ακόμη ο φόρος που επιβάλλεται στα καυσόξυλα, στο δαδί, στο κατράμι και στην ξυλεία, αφ' ενός δεν επιτρέπει την αβλαβή εκμετάλλευση των δασών και αφ' ετέρου οδηγεί στην οικονομική εξαθλίωση και εκπατρισμό των κατοίκων, καθ' όσον τα δασικά προϊόντα αποτελούν το βασικότερο οικονομικό πόρο για το νησί. Επί πλέον, ενώ πα-

λαιότερα η ξύλευση για γεωργικές ανάγκες και οικιακή χρήση ήταν ελεύθερη, χωρίς διατυπώσεις, σήμερα οι κάτοικοι εξαναγκάζονται να μεταβαίνουν στην Καβάλα για τη λήψη άδειας παραβλέποντας το γεγονός ότι τα δάση από ανέκαθεν ήταν κοινοτικά. Το εν λόγω έγγραφο, που υπογράφεται από όλους τους προεστούς της Θάσου και το δήμαρχο του νησιού και έχει ημερομηνία 8 Ιουνίου 1914, καταλήγει ως ακόλουθα: «φερόμενοι παντελή οικονομική εξάντλησι και απόγνωσιν, παρακαλούμε διατάξτε διατήρησιν προηγουμένου καθεστώτος ή άλλως εφαρμογή δασικής νομοθεσίας παλαιάς Ελλάδος».

Αντίθετα η φορολόγηση του παραγόμενου ελαιολάδου φαίνεται να είναι πλήρης αποδεκτή από τους κατοίκους του νησιού. Σε εγκύκλιο-διαταγή του οικονομικού εφόρου Θάσου, που εκδόθηκε στις 11 Σεπτεμβρίου 1914, για την απόδοση της ελαιοδεκάτης του έτους 1913 η προεστοδημογεροντία μαζί με τους υπόλοιπους κατοίκους του Άνω Θεολόγου απαντούν ότι λόγω της υπερόγκου υπερτίμησης των τροφίμων και της μεγάλης ανεργίας αναγκάστηκαν να εκποιήσουν αυτή προκειμένου να εξοικονομήσουν τα απαραίτητα για την επιβίωσή τους. Δικαιολογούν δηλαδή την μη εκπλήρωση των υποχρεώσεών τους με την πείνα που μάστιζε τους περισσότερους κατοίκους εκείνη την περίοδο. Αναφέρουν χαρακτηριστικά: «Πεποιήμεν ότι η σεβαστή Κυβέρνησης υμών λαμβάνοντα υπ' όψιν τας συνθήκας και τας περιστάσεις του σημερινού προβληματικού ημών βίου θέλει ευσπλαχνισθεί ημάς και αναβάλλει την είσπραξιν της ειρηνένης ελαιοδεκάτης καθ' όσον επί του παρόντος στερούμεθα και του επιούσιου άρτου».

Η φορολογία, όμως, όπως φαίνεται από τα υπάρχοντα έγγραφα, δεν περιορίζεται μόνο στα γεωργικά και δασικά προϊόντα, αλλά επεκτείνεται τόσο προς τους επιτηδευματίες όσο και στους κτηνοτρόφους. Στην υπ' αριθμό 602/12.11.1914 διαταγή του οικονομικού εφόρου της Θάσου για τη φορολόγηση των επιτηδευμάτων οι προεστοδημογέροντες απαντούν με δύο επιστολές. Στην πρώτη, με ημερομηνία 16 Νοεμβρίου 1914, γνωστοποιούν στον Έφορο ότι η διαταγή τοιχοκολλήθηκε στα πιο δημόσια μέρη και στις εκκλησίες. Οι επιτηδευματίες, όμως, ζητούν την αποστολή ενός επιτετραμμένου για να ελέγξει εκ του πλησίον τα παντοπωλεία και την κατανάλωση που κάνει το καθένα απ' αυτά. Στη δεύτερη επιστολή, που υποβάλλεται λίγες μέρες αργότερα σε μορφή αίτησης, ζητούν από τον έφορο να φανεί επιεικής στον καθορισμό του φόρου, καθ' όσον η οικονομική κατάσταση είναι κρίσιμη και η κατανάλωση των ειδών, λόγω του περιορισμένου αριθμού πελατών, είναι ελάχιστη. Στον ονομαστικό κατάλογο που επισυνάπτεται οι επιτηδευματίες ταξινομούνται σε τρεις κατηγορίες Α, Β και Γ, αλλά οι της πρώτης τάξεως ως προς την κατανάλωση δεν μπορούν να συγκριθούν μ' αυτούς της τρίτης κα-

τηγορίας που έχουν χαρακτηριστεί σε άλλα μέρη της Ελλάδας.

Αντίστοιχος κατάλογος για το έτος 1914, στον οποίο εμφανίζονται τα έσοδα από τις εισπράξεις του φόρου αιγοπροβάτων και λοιπών κτηνών για κάθε κτηνοτρόφο ξεχωριστά, αποστέλλεται ένα χρόνο αργότερα, στις 13 Οκτωβρίου 1915, στον οικονομικό έφορο. Το συνολικό ποσό εισπράξης ανέρχεται σε 117 δρχ. και 40 λεπτά. Παράλληλα αποστέλλεται και δεύτερος κατάλογος με τους ιδιοκτήτες των αιγοπροβάτων και λοιπών κτηνών, οι οποίοι, μολοντί πολλές φορές ειδοποιήθηκαν με τον κήρυκα, δεν προσήλθαν για να πληρώσουν τους φόρους των.

Οι προεστοί του Θεολόγου αντιμετώπιζαν μεγάλες δυσκολίες στην εισπραξη των κοινοτικών φόρων, όπως προκύπτει από μια σειρά αναφορών προς τον υποδιοικητή Θάσου. Στην πρώτη, γραμμένη στις 17.2.1915, οι προεστοί αναφέρουν: «αφού εξητηθήσασθε όλα τα μέσα προς εισπραξιν κοινοτικών φόρων, δεν ηδυνήθημε να εισπράξουμε παρά των οφειλετών προς εξοικονόμησιν των κοινοτικών εξόδων και προς τούτοις ηραγκάσθημεν την δην τρέχοντος μηνός να εκδώσωμεν εντάλματα πληρωμής με προθεσμία 8-15 ημέρας». Εντός αυτής της προθεσμίας οι χρεώστες οφείλουν να παρουσιασθούν στον κοινοτικό εισπράκτορα και να εξοφλήσουν το χρέος τους.

Στη δεύτερη αναφορά, που συντάχτηκε στις 10.3.1915, καθιστούν γνωστό στην υποδιοίκηση ότι, σύμφωνα με τις υποδείξεις που τους έγιναν την προηγούμενη ημέρα, εξέδωσαν την 6ην Μαρτίου 12 εντάλματα με προθεσμία 8 ημερών εις τους δυστροπούντας την πληρωμή των χρεών του κοινοτικού φόρου. Επί πλέον ζητούσαν οδηγίες σε ποιον θ' αποτεινόνταν για την εκτέλεση αυτών, όταν θα περνούσε η εν λόγω προθεσμία και οι φόροι δεν θα καταβάλλονταν.

Σε μια ακόμη αναφορά προς τον οικονομικό έφορο Θάσου, που διέμενε στο Λιμένα, αποστέλλεται και ονομαστικός κατάλογος των κατόχων αιγοπροβάτων, μανδρών, κισλάδων και βοών με το φόρο χρήσης για το 1914 συνολικού ποσού 46 δραχμών και 80 λεπτών. Στην επιστολή, που είναι γραμμένη στις 19 Ιανουαρίου 1916 και υπογράφεται από τον προεστό του Άνω Θεολόγου, αναφέρονται και λεπτομέρειες για τις αντιδράσεις των κατοίκων στην επιβολή των φόρων. Ο Κυριάκος Παρασχούδης επλήρωσε για 29 πρόβατα 45 λεπτά και ο Ιωάννης Κουγιουμτζής επλήρωσε κατευθείαν στον οικονομικό έφορο για 105 κατσίκες, όπως ο ίδιος εδήλωσε. Ο Ιωάννης Ψαλίδας, μολοντί πολλές φορές ειδοποιήθηκε με τον κήρυκα και από τον εδώ σταθμάρχη (Αστυνόμο) για να πληρώσει τον αναλογούντα σ' αυτόν φόρο των αιγοπροβάτων του 1914, δεν υπακούει και δυστροπεί στην εξόφληση του χρέους του. Ο Ιωάννης Πλούτος ισχυρίζεται ότι κατά το 1914 δεν είχε στην κατοχή του το ζεύγος των βοδιών, ενώ η γυναίκα του Κυριάκου Βάικου και η μητέρα του

Αναστασίου Πιστέλα δεν εξοφλούν τους φόρους, καθ' όσον τα παιδιά τους είναι στρατευμένα και δεν έχουν χρήματα να πληρώσουν. Αποκαλυπτική είναι και μια άλλη επιστολή, που είναι γραμμένη στις 30 Μαρτίου 1916 και απευθύνεται προς τη σεβαστή υποδιοίκηση Καβάλας. Η αυτόνομη υποδιοίκηση Θάσου έχει προφανώς καταργηθεί και ενσωματωθεί στην αντίστοιχη της Καβάλας. Στην επιστολή αυτή αναφέρονται: «*Τινές των κατοίκων δυστροπώσι εις την πληρωμήν της αναλογούσης κοινοτικής φορολογίας, καθυστερώσι τον αναλογούντα κοινοτικό φόρο του προϋπολογισμού του έτους 1915, ο οποίος ενεκρίθη και υπεγράφη παρά της εκλεγείσης εξελεγκτικής επιτροπής και προεστοδημογεροντίας και τον οποίον αποστέλλομε εσωκλείστως*». Στη συνέχεια της επιστολής δίδεται απάντηση και στο ερώτημα του υποδιοικητή ότι ο προϋπολογισμός του έτους 1914 ενεκρίθη και εθεωρήθη και από τον προκάτοχον του υποδιοικητή της Θάσου Ευστάθιου Ζουλούμη, στις 25 Αυγούστου 1914, καθώς και από την εξελεγκτική επιτροπή και την προεστοδημογεροντία. Παρά τούτα αρκετοί κοινοτικοί φόροι από τους δύο προϋπολογισμούς του 1914 και 1915 παραμένουν ανείσπρακτοι και η προεστοδημογεροντία αναγκάσθηκε να εκδώσει 58 εντάλματα, τα οποία απεστάλησαν στον υποδιοικητή για την απαιτούμενη θεώρηση και διαταγή προς ταχεία είσπραξη αυτών από τους δυστροπούντες οφειλέτες, ώστε να μπορέσει η προεστοδημογεροντία ν' ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις της κοινότητας. Παράλληλα αποστέλλεται αναφορά και προς τον οικονομικό έφορο της Θάσου, στον οποίο γνωστοποιείται ότι σύμφωνα με τους φορολογικούς καταλόγους για αιγοπρόβατα, μάνδρες, κισιάδες και βοσειδή του χωριού Άνω Θεολόγου εισπράχθησαν για το φορολογικό έτος 1915 120 δραχμές και 40 λεπτά και αποστέλλονται με το ταχυδρομείο. Ο Έφορος παρακαλείται ν' αποστείλει απόδειξη παραλαβής.

Μια ακόμα επιστολή, γραμμένη στις 6 Απριλίου 1916, με παραλήπτες τον Οικονομικό Έφορο Θάσου και το Δασαρχείο Θάσου αποκαλύπτει το δράμα της επιβίωσης των κατοίκων του νησιού, καθώς ο Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος βρισκόταν στην αποκορύφωσή του. Οι προεστοδημογέροντες και των δύο συνοικισμών του Θεολόγου ζητούσαν να δοθεί άδεια σ' όλους τους κατοίκους για να συλλέξουν τον ξηρό πευκοφλοιό στην περιφέρεια του Θεολόγου, ώστε να μπορέσουν να εξοικονομήσουν τα απαραίτητα προς το ζην. Με έμφαση τονίζουν στην επιστολή τους ότι πολλές οικογένειες υπόφεραν τότε από την πείνα, γιατί στερούνταν και αυτού του επιούσιου άρτου. Κινδύνευαν μάλιστα να πεθάνουν από αστία λόγω της υπέρογκης υπερτίμησης των σιτηρών και της μεγάλης ανεργίας, συνέπεια της ανώμαλης κατάστασης. Γι' αυτό ευελπιστούσαν στην έγκριση της άδειας για τους δύο αυτούς μήνες Μάιο και Απρίλιο, καθ' όσον ήταν οι καταλληλότεροι για τη συλλογή του ξηρού πευκοφλοιού.

Πολλαπλά είναι τα συμπεράσματα που μπορούν να εξαχθούν από τα δημόσια αυτά έγγραφα για το οικονομικό, κοινωνικό και διοικητικό status του νησιού στη μεταπελευθερωτική εποχή 1913-1916. Πρόκειται για μια καθαρά γεωργική οικονομία με κύριο βάρος στην καλλιέργεια της ελιάς, στην εκμετάλλευση των δασών και όλων των παραγώγων προϊόντων αυτών, καθώς και στην κτηνοτροφία αιγοπροβάτων. Οι κάτοικοι συντηρούνται αποκλειστικά από αυτές τις ασχολίες, οι οποίες εξακολουθούν ν' αποτελούν και μέχρι σήμερα τη σπονδυλική στήλη της αγροτικής ζωής του νησιού. Δεν δίδεται καμιά αναφορά στην αλιεία, μολονότι οι ακτές του Θεολόγου κατελάμβαναν το ένα τρίτο περίπου του νησιού. Προφανώς επρόκειτο για περιορισμένη επαγγελματική δραστηριότητα, που απέκτησε τη σημερινή της ένταση, μετά το 1922, δηλαδή μετά από την άφιξη των προσφύγων της Μικράς Ασίας. Το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων ήταν πολύ χαμηλό, κυριολεκτικά στα όρια της φτώχειας για τη μεγάλη πλειονότητα αυτών στους πρώτους μεταπελευθερωτικούς χρόνους και φαίνεται να χειροτερεύει στη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου πολέμου.

Ο κοινοτικός φόρος εν μέρει ήταν αποδεκτός, εν μέρει όχι, και φαίνεται ότι επιβλήθηκε αμέσως μετά την απελευθέρωση και περιλαμβάνει όλη τη σειρά των δασικών προϊόντων, την παραγωγή λαδιού, τα αιγοπρόβατα και τους παντοπούλες. Οι φόροι αυτοί αποτελούσαν προφανώς και τα μοναδικά έσοδα της κοινότητας. Η δυστροπία των κατοίκων για την εξόφληση αυτών ίσως θα πρέπει να θεωρείται δικαιολογημένη, λαμβάνοντας υπόψη τα πολύ χαμηλά εισοδήματα αυτών. Εξ άλλου δεν αρνούνται την καταβολή αυτών, αλλά ζητούν κάποια αναβολή στην εξόφλησή τους ή κάποια επιείκεια στο ύψος της φορολόγησης.

Υφίσταται ένας και μοναδικός δήμος, ο Δήμος Θάσου, ενώ κάθε κοινότητα εκπροσωπείται από τη δική της προσοδοδημογεροντία. Ο θεσμός του διοικητή του νησιού, ο οποίος δημιουργήθηκε στις πρώτες μέρες της απελευθέρωσης, υποβαθμίστηκε σε υποδιοικητή και τελικά το 1914 καταργείται και ενσωματώνεται στην υποδιοίκηση Καβάλας. Ο θεσμός του εφόρου, κάτι ανάλογο του σημερινού εφοριακού που είναι υπεύθυνος για την είσπραξη των φόρων, υφίσταται ήδη από την εποχή εκείνη, καθ' όσον η φορολόγηση κάθε είδους και κάθε μορφής εισοδήματος είναι νομοτέλεια για κάθε οργανωμένη κοινωνία. Εύλογο είναι ότι οι αντιρρήσεις των πολιτών υποχωρούν μπροστά στην αναγκαιότητα λειτουργίας του κοινοτικού συνόλου.

